

BANKLAR FAOLIYATIDAGI VALYUTA RISKINI BAHOLASH VA UNI BOSHQARISH USULLARI

Tursunov Faridun Mustafoyevich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, “Bank ishi” kafedrası assistant-stajyori

tursunovfaridun4330@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada valyuta riski tushunchasi, uning zamonaviy tijorat banklari faoliyatidagi roli va o‘rni, valyuta riski rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari, afzalliklari va kamchiliklari, valyuta riski rivojlantirish va uni boshqarishda uchraydigan ba‘ze muammolar o‘rganib chiqilgan va bu muammolarni hal etish uchun ba‘ze amaliy taklif va tavsiyalar berilgan. O‘zbekiston tijorat banklari amaliyotida valyuta riski haqidagi barcha to‘plangan statistik ma‘lumotlar asosida tahlil qilingan.

***Kalit so‘zlar:** risk, daromadlilik, likvidlilik, bank, valyuta, onlayn tahlil, boshqarish, operatsiya, tijorat banki.*

METHODS FOR ASSESSING AND MANAGING THE RISK OF CURRENCY IN THE ACTIVITIES OF BANKS

ABSTRACT

This article examines the concept of currency risk, its role and role in the activities of modern commercial banks, the main directions, advantages and disadvantages of the development of currency risk, some problems encountered in the development and management of currency risk, and some practical proposals and recommendations are given to solve these problems. In the practice of commercial banks of Uzbekistan, it was analyzed on the basis of all accumulated statistics on currency risk.

Keywords: *risk, profitability, liquidity, bank, currency, online analysis, management, operation, Commercial Bank.*

KIRISH

Bozor munosabatlarining muhim bo‘g‘inlaridan biri bo‘lgan bank tizimini isloh qilish va erkinlashtirish zahirida iqtisodiyotni rivojlantirish, xalqaro bank tizimi talablariga mos keluvchi mahalliy banklar faoliyatini tashkil qilish va ular faoliyatini yanadatakomillashtirish bugunning dolzarb vazifalaridan hisoblanadi.

So‘ngi yillarda bank tizimini ommaboplashtirish va erkin raqobat sharoitiga moslashtirish ko‘zda tutilgan bir qator hujjatlar qabul qilindi. Xususan, 2018 yil 23 martda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «Bank xizmatlari ommabopligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida»gi 3620-sonli Qarori qabul qilinishi bank xizmatlarini ko‘rsatishda mavjud muammolar va banklar tomonidan amalga oshirilishi kerak bo‘lgan chora-tadbirlarni belgilab berdi [1].

Operatsiyalar samaradorligi va risk o‘rtasidagi optimal balans hamda bank maqsadlarining optimalligi aktivlarni boshqarish strategiyasining kompleks tanlov kriteriyalaridan biri hisoblanadi. Risk darajasi va operatsiyalar samaradorligi o‘rtasidagi o‘zaro kelishuv aniq bir tijorat bankning joriy faoliyati prioritetidan kelib chiqib alohida aniqlanadi. Banklar faoliyatida uchraydigan bo‘lgan risklarni turli xil ko‘rsatkichlar orqali ifodalash ularni boshqarish va bartaraf etishda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

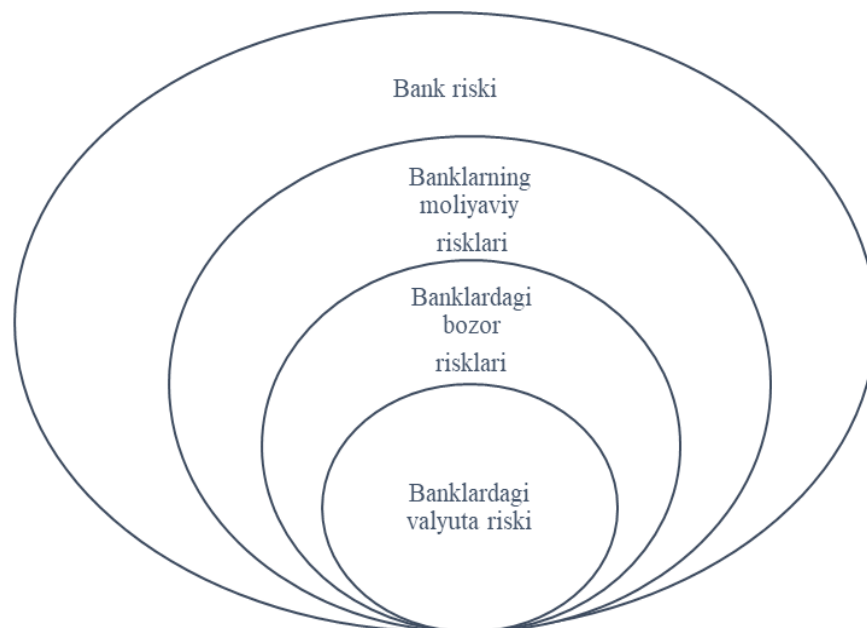
ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Mavzuga oid birqancha olimlarning tadqiqot ishlari va ilmiy nazariyalari bilan yaqindan tanishib chiqildi. Mixaylova A.V., Rassadin V.E., Sedukova K.K. ta’kidlashicha, “Risk-bu hujumning ma’lum bir ehtimoli ma’lum bir voqea, shuning uchun u nafaqat o‘z ichiga olishi mumkin salbiy natija ehtimoli, shuningdek ijobiy natija ehtimoli natija va oxir-oqibat u nima bo‘ladi, unga kim qaror qilganiga bog‘liq, unda kim ishtirok etadi va harakatlar rejasi qanchalik puxta o‘ylangan ishtirokchilar” [2]. “Bank tavakkalchiligi” toifasiga kelsak, A. A. Tulivetrova bank riskini "bank faoliyatining vaziyat xususiyati" sifatida belgilaydi, uning natijasidagi noaniqlikni aks

ettirish va imkoniyatni aniqlash kutilganidan voqelikning salbiy o'zgarishi" [3]. "Ichki va tashqi bank risklarini ajrating. Ichki risklar ular to'g'ridan-to'g'ri kredit tashkilotining faoliyati bilan bog'liq. Bu kredit risklari, valyuta risklari, foiz risklari, likvidlik riski va boshqa risk turlari. Tashqi risklar bevosita bog'liq emas kredit tashkilotining faoliyati. Bu mintaqaviy risklar, huquqiy risklar, ijtimoiy risklar, texnik risklar va boshqa turlari risklar. Moliyaviy risklar moliyaviy oqimlarning buzilishi bilan bog'liq bo'lib, ular natijada foyda yoki kapitalning yo'qolishiga olib kelishi mumkin" [4]. "Valyuta risklari valyuta yo'qotishlari riskini anglatadi", "Bir chet el valyutasining o'zgarishi bilan bog'liq tashqi iqtisodiy, kredit va boshqalarni amalga oshirishda boshqasi valyuta operatsiyalari" [5]. "Tijorat bankining tavakkalchiligini baholash aniqlangan tizimli va tizimli jarayon risk manbalari, risklarni aniqlash amalga oshiriladi, risklar baholanadi va qarorlar ustuvor tartibda qabul qilinadi riskni maqbul darajaga tushirish " [6].

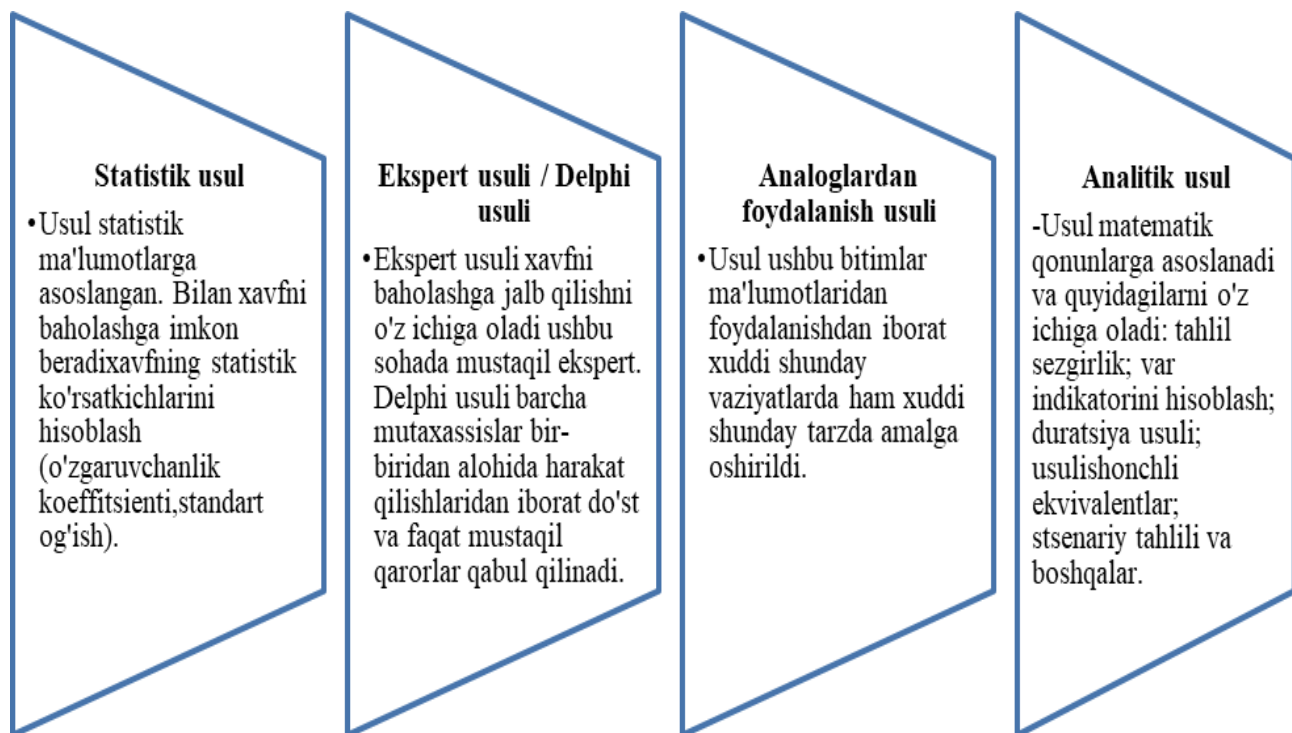
NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi bank tizimida valyuta riski o'zining me'yoriy-huquqiy rivojlanish bosqichlariga ega. Tijorat bankining valyuta riski ularning asosiy omillaridan biridir bozor risklari. Bank risklari tarkibidagi valyuta risklarining o'zni 1-rasmda eng aniq ko'rsatilgan.

1-rasm. Bank risklari tarkibidagi valyuta risklarining o'zni

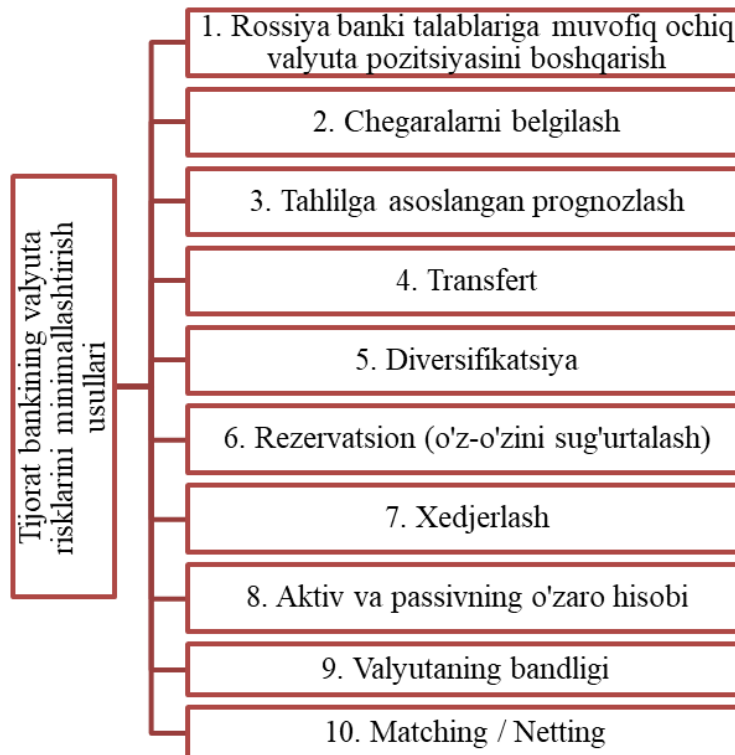
Valyuta risklari o‘z ichiga oladi salbiy oqibatlar, valyuta kursining o‘zgarishi haqiqati tijorat banki uchun ham qulay hodisa bo‘lishi mumkin. Valyuta risklarining quyidagi turlari mavjud: tranzaktsion risk, iqtisodiy risk, translatsion riski. Baholashni amalga oshirishning turli xil usullari mavjud tijorat bankining valyuta riski. Valyuta riskini baholash uning aniq miqdoriy xususiyatlarini olish uchun muhimdir ushbu turdagi riskni samarali boshqarish. Tijorat bankining valyuta risklarini baholashning asosiy usullari 2-rasmda keltirilgan.

2-rasm. Tijorat bankining valyuta risklarini baholashning asosiy usullari

Tijorat valyuta risklarini minimallashtirishning asosiy usullari turli mualliflar taklif qiladigan banklar tizimlashtirilgan va 3-rasmda keltirilgan.

Turli mualliflar taklif qiladigan tijorat bankining valyuta risklarini minimallashtirishning asosiy usullari tizimlashtirilgan va 3-rasmda keltirilgan.

3-rasm. Tijorat bankining valyuta risklarini minimallashtirish usullari

MUHOKAMA

Bizning tadqiqotlarimiz shuni ko'rsatmoqdaki risklarni boshqarishning turlicha bosqichlari qatorida riskning boshqarishning zamonaviy bosqichlarini amalga oshirish riskni boshqarishning muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy tadqiqotchilar valyuta xatarlarini baholash va boshqarishning turli xil usullarini aniqladilar. Usullarning har biri o'zining afzalliklari va kamchiliklariga ega. Shu munosabat bilan valyuta risklarini malakali baholash va samarali boshqarish dolzarb masala hisoblanadi. Bizning fikrimizcha, valyuta risklarini boshqarishda tajribadan o'tgan ilg'or xorijiy tajribalarni tadqiq etish, ularning o'ziga xos bo'lgan xususiyatlarini respublikamiz sharoitida qo'llash muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, banklar faoliyatida valyuta operatsiyalari natijasida yuzaga kelayotgan risklarni oldindan ko'ra bilsh, sezish va ularning oqibatlarini bartaraf etishning zaruriy shart-sharoitlarini yaratish muhim vazifa hisoblanadi. Operatsiyalar samaradorligi va risk o'rtasidagi optimal balans hamda

bank maqsadlarining optimalligi aktivlarni boshqarish strategiyasining kompleks tanlov kriteriyalaridan biri hisoblanadi.

Valyuta risklarini boshqarish samaradorligi bankning xorijiy valyutadagi operatsiyalardan moliyaviy natijalarida aks etadi. Valyuta risklarini kamaytirish yoʻnalishi sifatida yangi valyuta depozit mahsulotlarini qulay shartlarda joriy etish orqali valyuta majburiyatlarini oshirish tavsiya etiladi.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 23 martdagi «Bank xizmatlari ommabopligini oshirish boʻyicha qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida»gi 3620-sonli Qarori.

2. Михайлова А.В. Финансовые риски в системе обеспечения экономической безопасности / А.В. Михайлова, В.Э. Рассадин, К.К. Седукова // В сборнике: От научных идей к стратегии бизнес-развития сборник статей-презентаций научно-исследовательских работ студентов, магистров, аспирантов, молодых ученых – участников Международной Межвузовской Студенческой конференции. 2018. С. 116-125/

3. Туливетрова, А.А. Управление банковскими рисками в ПАО «Сбербанк» на современном этапе развития экономики / А.А. Туливетрова // Инновационные технологии в машиностроении, образовании и экономике. 2018. № 1-2 (7). С. 380-383.

4. Ковалёв П.П. Банковский риск-менеджмент // П.П. Ковалёв. – М.: ИНФРА-М, 2017. – 320 с.

5. Тепман Л.Н. Управление банковскими рисками: Учебное пособие / Л.Н. Тепман, Н.Д. Эриашвили. - М.: ЮНИТИ, 2015. - 311 с.

6. Семенова А.Ж. Методы оценки банковских рисков // Modern Science. 2019. № 9-2. С. 58-62.

7. Каримова А. М. Необходимость совершенствования кредитной поддержки инновационного развития предприятий сферы туризма //Журнал Инновации в Экономике. – 2021. – Т. 4. – №. 1.

8. Zuhur N. et al. Transition of higher education institutions of Uzbekistan to a credit-modular system //ResearchJet Journal of Analysis and Inventions. – 2022. – T. 3. – №. 1. – C. 123-127.

9. Juliboy o'g'li Oybek. (2023). Turizm va xizmat ko'rsatish sohasini malakali kadrlar bilan ta'minlashning iqtisodiy mohiyati va zarurati. Universal journal of academic and multidisciplinary research, 1(6), 58–67. Retrieved from <https://humoscience.com/index.php/amr/article/view/1916>.

10. Sharipova Nigina. (2023). Foreign experience in the development of the banking system. Universal journal of academic and multidisciplinary research, 1 (8), 163-170. Retrieved from <https://zenodo.org/records/10099505> .